
14.04.2016

Maksupettused, korruptsioon, rahvusvahelistest sanktsioonidest kõrvalehiilimine ja muu valgekraede kuritegevus kipub „offikaid“ eelistama, kirjutab finantsinspektsiooni juht **Kilvar Kessler**.

Mõni aasta tagasi pöördus finantsinspektsiooni Kaimanisaarte fondivalitseja, kes avaldas soovi omandada suurosalus väiksemas Eesti pangas. Palmisaared on maailmas tuntud offshore-piirkonnana. Paar kuud kestnud dialoogi käigus selgus jupphaaval, et osalust plaanib hoopis investeerimisfond, see on äsja asutatud ja sellel on üks osakuomanik. Viimane on tugeva privaatsuskaitsega Euroopa väikeriigi elukindlustusselts, kelle omanikuks on Šveitsi privaatpank. Taustainfo analüüs näitas, et kindlustaja meil pangandusäri ajada ei plaani, temaga tegelemine on tupik. Kindlustusselts oli agent, hoides poliisiomanikule kuuluvat vara ja täites juhtnööre. Varaks oleks olnud suurosalus meie pangas Kaimanisaarte fondi kaudu. Niite aga tõmbas Slovakkia firma, kes kuulus suuremasse gruppi. Edasine töö paljastas, et lõppkontrollijaks oli Slovakkia kodanik, kelle tegevuseks näis olema ärihuvide esindamine. Alustasime kodanikuga tööd, kuid sama ootamatult kui algselt Kaimanisaarte huvina näidatu tekkis, kadus ka huvi osalust omandada.

Võimalikud kurjad kavatsused

Tavaliselt on „offikas“ ettevõtte piirkonnast, kus on kõrged privaatsusnõuded, tõkked info edastamiseks sealt välja, kus on eri juhtimisstruktuure võimaldav äriühinguõigus. Boonusena kaasneb soodus maksukeskkond. Offshore-piirkondade abiga on võimalik kontserni ja äritegevust muuta maksuefektiivsemaks, samuti kasutada muid nende piirkondade keskseid eeliseid. Tegevuse eesmärk võib olla legitiimne, kuid võib kätkeada ka kurje kavatsusi.

Maksupettused, korruptsioon, rahvusvahelistest sanktsioonidest kõrvalehiilimine ja muu sarnane valgekraede kuritegevus kipub samuti „offikaid“ armastama. Valgekraedest kurjategijad on oma heaolu nimel valmis kandma seadustes kokkulepitust kõrgemaid riske ja seda teiste heaolu arvel. Kui võtta selliselt pahalaselt ära kuriteoga hangitud raha hoidmise ja paigutamise võimalus, võib see vähendada isu norme eirata, kuritegelikul teel teenida.

Rahapesu tõkestamine

Rahvusvaheliselt on kokku lepitud rahapesu tõkestamise raamistikus: pangad ja muud sellised finantsvahendajad olgu kaitsevalliks kuritegeliku raha tõrjel. Pankadel tuleb kujundada organisatsioon, mis mõistlikult võimaldaks terasid sõkaldest eristada. Uue kliendi puhul tuleb mõista tema tegelikke omanikke ja seotust näiteks rahvusvaheliste sanktsioonide nimestikku kantud isikutega. Aeg-ajalt tuleb jälgida tema tehinguid, sõltuvalt kliendi profiilist ja tehingute iseloomust. Rahapesu tõkestamise seaduses nimetatakse offshore-piirkondi kõrgema riski allikaks.

Pankadele on väljakutseks kontrollide automatiseeritus ning kulude kokkuhoid organisatsiooni korraldamisel. Teisalt aga suurt tulu töotavate klientide surve pangale pigistada silm kinni nõuete täitmisel, kui see on kliendile kasulik. Mõlemad juhtumid võivad panga viia rikkumiseni, mis halvemal juhul tähendab kopsakat trahvi või isegi tegevusloa kaotust.

Teiseks riski allikaks pankadele „offikatega“ seoses on klientide aktiivne nõustamine õigus-, finants- ja maksuküsimustes. Nimelt võib panga ehitatud tehingu või kontserni struktuur kätkeada endas puudusi, mis võivad väljenduda kliendile tekkinud kahjus. Tõenäoliselt soovib klient arutada pangaga kahju hüvitamise küsimust.

Kolmas offshore'idega seonduv ja kõige raskemini kontrollitav on mainerisk. Maine ei sõltu ainult õiguskäsitlusest, vaid laiemalt ühiskonna väärtushinnangutest. Viimased võivad muutuda lühikese aja jooksul ja kristalliseeruda näiteks ühe kaasuse kestel. Pelgalt eetikanormidega arvestamine ja nende järgimine võib olla nii konkurentsieeliseks kui ka turu kitsendamiseks. Maineriski realiseerumine võib pangale tähendada üksikute või suure arvu klientide lahkumist ning seeläbi tulubaasi ahenemist. Sõltuvalt klientide raha väljavoolu iseloomust võib riskina nimetada panga likviidsuse kokkukuivamist.

Õiguskaitseasutused uurivad kuritegusid, kohtud mõistavad õigust. Finantsjärelevalve hoolitseb, et finantsvahendaja võetud riskid oleksid kapitaliga piisavalt kaetud, et ta oleks maksejõuline ja et organisatsioon oleks hästi korraldatud ning toetaks kohustuste täitmist. Peamiseks tööriistaks järelevalvajale on seadus, menetlus, kogutud tõendid ja nende pinnalt tehtud otsus. Töö on pidev ja reeglina ei ole avalik. Tehakse seda kogu ühiskonna jaoks, et finantssüsteem töötaks stabiilselt suuremate mullistusteta.

Panama-laadi kaasused võimaldavad meedia vahendusel tunnetada ühiskonna moraalset palet. Varasemalt hallide alade värvumine avalikkuse tagasisidena võib finantsvahendaja suunata hindama oma ärimudelit, võetud riskide iseloomu ja suurust: inimeste äris ei kulge elu ja ärielu rõõbiti, vaid on läbi põimunud.

** Artikkel ilmus 14. aprillil 2016 ajalehes Äripäev.*